

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

СРПСКИ СИОН

Год. IX.

Број 5.

НЕДЕЉНИ ЛИСТ ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЕТНЕ И АВТОНОМНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ МИТРОПОЛИЈЕ КАРЛОВАЧКЕ.

СА БЛАГОСЛОВОМ СВЕТОГ СИНОДА.

ВЛАСНИК:

Њ. Светост Српски Патријарх Георгије.

УРЕДНИК:

Протопрезвитер Јован Јеремић.

У Ср. Карловцима у суботу 30. јануара 1899.

ЗВАНИЧНИ ДЕО.

Његова Светост, православни Архиепископ Карловачки, Митрополит и Патријарх српски, преузвишени господин Георгије Бранковић, благоизволео је пароха у Јамини, јереја Дамјана Јеврића именовати почасним протојерејем.

Наредба

у предмету поднашања допуне инвентара за г. 1898. од стране црквених општина.
С. О. 6.
през. ех 1899

Свима Административним Одборима.

Настављајући извршење прев. одлуке од 16. јуна 1896, наредбе преузвишенога г. кр. уг. министра-председника од 24 јуна 1896. бр. 11.255/М. П. и одлуке односно наредбе срп. прав. нар. цркв. саборскога одбора од 17. (29.) јуна 1896. бр. С. О. ^{2706.}_{425.}, и савезно са наредбом саборскога одбора од 10. (22.) марта 1897. бр. С. О. ^{986.}_{и 1486.} позивамо (наслов) да без одлагања учини, у колико већ није учинио

расположење, да поједине подручне српске православне црквене општине и односно манастири сачине допуне инвентара за 1898., које ће према години 1897. садржавати промену односно умножење или опадање коренитог иметка (у првом случају) појединих цркв. општина, црква, парохија, школа, фондова и заклада, којима дотичне цркв. општине рукују; односно (у другом случају) срп. прав. манастира; исто тако да се постара, да уз сутицај епарх. епитропа буду сачињене допуне инвентара за 1898. о епископијском и односно епархијском иметку. Оне цркв. општине и манастири, који евентуално у иметку, којим рукују, у 1898-ој години нису имали промене, ваља то просто да саопће својем надлежном админ. одбору. Админ. одбор пак има сачинити списак таквих општина и манастира и поднети у ниже обележеном року саборском одбору на даљу одлуку. Напротив оне цркв. општине и манастири, у чијем је подручном нар. цркв. иметку у 1898-ој год. било промене, ма које врете иметка, и ма у којој рубрици, имају сачинити горе тражену допуну инвентара за 1898. У погледу ових

последњих се сходно одлучи и наредби саборскога одбора од 9. (21.) јуна 1898. бр. С. О. ³¹³⁵/_{892.} ово наглашује.

Допуна је *додатак* на инвентар, какав је био у целини концем 1897. Према том *допуна инвентара за 1898. има садржавати искључиво промену* т. ј. умпожење (прираст) или пак опадање коренитог иметка у г.д. 1898-ој. *И таква допуна, а не цео инвентар има се сачинити* и односно поднети саборском одбору у онолико примерака, у колико су и основни инвентари били сачињени и поднесени саборском одбору. По себи се разуме, да и додаци (допуне) морају бити снабдевени истим насловима, рубрикама и обликом, као што су и основни инвентари зготовљени с том само изнимком, да се на овима има исписати „*Додатак за 1898.*“ Под насловима, где није било промене ваља исписати: „*Нема промене*“: а у колико је наступила каква промена, има се под односним насловима ставити: „*Прираст*“, односно: „*Опадање*“. А пошто се дешава, да падањем једне врсте иметка прирашћује друга врста (н. пр. из уложене готовине набављени прибор), то се та околност има код „*опاداња*“ дотичног наслова у примедби навести, а тим повећана друга врста под одређени јој наслов као „*прираст*“ увести.

Најпосле се славни архид. админ. одбор позива, да учини најсходније и строго расположење, да му се односни додаци инвентара за 1898. најдаље до почетка марта поднесу. Славни архид. админ. одбор пак има *све додатке за 1898.* поднети саборском одбору уз навод, да су примерци равногласни, *најдаље до 3. (15.) априла 1898.*

У Карловцима 2. (14.) јануара 1899.

Георгије с. р.
Патријарх.

НЕЗВАНИЧНИ ДЕО.

О св. Сави.

(Свршетак.)

Још би могли говорити о књижевном раду Савином и његових последника, и писаца и дела црквенога карактера — свију па и Првовечаног Краља. Јер је брат Савин и као световњак, у колико су то онда били владоци,

легендарнији него и он и употребљује више библиских речи и фраза у биографији родитеља им „Житије и жизн светог оца нашег Симеона.“ Таки су даље Доментијан, Теодосије, архиепископ Данило, Григорије Цамблак, Константин филозоф — Костеначки, патријарах Пајсије и непознати писци служби и пролога Србима свецима. Књижевност да кажемо правна, законодавна, такођер је у главном допуна црквеним законима, и као друге листине, хрисовуље, повеље на словенском језику, докле црквеном, и богословским стилем све. Исто летописи, кронике, родослови. Зборнике као енциклопедије, у којима је било ствари потребних и корисних и за свакидашњи живот, опет су писали калуђери, по свом начину дабоме. Богомилска књижевност, где су и одкуд су улазиле ствари из народа и у народ, не мање је била така као и ондашња забавна — белетристика. Једном речи, пошто су зачеци и организација српске државе пали у доба хришћанства, то су природно, као код старих и савремених незнабожаца на почетку друштвеног им развитака послови жарца и певача т. ј. литерата, тако код нас и осталих европских народа у средњем веку уједно спојене биле функције хришћанског свештеника и књижевника.

Кад по томе, за време државног расула и запустенија „средишта књижевности“ српске земље и поморске, предмет онога, што је замењиваше народу, јавнога говора и песама на саборима око светиња његових, где се једино још могаше наћи и видети у некој целини и маси, — бејаху предмет књиге неписане, осим службе и молитве, слава и хвала покрај небеских и земаљских им бивших господара, владалаца и јунака, као онамо Бога и богова и њихових угодника и помазаника, умиљено спомињући уз то своје патриаре и владике, проте и свештенике, игумане и калуђере, који нам спремају приступиште горе. — А на освитку XIX. века, с којим се приметно нова интеграција и развитак, започе исто српски Vates, певач и пророк, кад унаточ њиховом пророку викну, да „Турака више бити неће“ у Србији, започе велим, и српски Тиртеј, Вишњић, величање наредних ослободилаца, нову епопеју, не друкчије него молитвом Вишњему, и наивним узајамним позивањем у помоћ и на освету Божјих угодника и светитеља. У чему се јасно види, и по диференцијацији световног поете

www.бгослова и свештеника, још једанпут њихово заједничко порекло и сродство.

О даљем развиту српске литературе на овом основу, т. ј. на основу тих правих и здравих почетака, свештених и народних, ми нећемо говорити; то је задатак стручњака да нађу и протумаче, ако нам је нешто омета, те не напредује у правцу, који јој је прописан у онаким замецима. Претпостављамо да се запитамо и са свим у кратко одговоримо са најбољим књижевницима: Како се схваћа шта је позив правог литерата кад му је таки корен и лоза, сматраног и одвојено од свештеног писца, и шта је предмет дела књижевних, у стиховима и у прози, која се сматрају као класична, т. ј. изврсна.

Свашта на свету има своју спољашњу страну и своју унутрашњу страну, своју језгру и своју љуску, оно што се одмах види, и оно што се не види одмах. Кад се замеће најмањи органски створ, начини се најпре разлика у дотле једнообразној маси, као што смо горе споменули, између делова јој крајних, као нека кожица, мембрана, и делова централних, садржаја, и у њима зрнце, срце, nucleus. Тако је у стварима материјалним и у стварима моралним, у малом и у великом: свугде има главно и споредно и како се све не зову ти корелати, које нарочито разликујемо у области више чувствености: у естетици лепо и ружно; у моралу добро и што је изнад свега љубав и које им је противно мржња и зло; за умну страну истинито и лажно; а у сфери највишој, што се тиче одношаја нашег према незнаној сили која све обима, божанствено и небожанствено, и каквих имена још нема за ово, поред других вечно и времено, апсолутно и односно, стално и променљиво, суштина и појав, дух и материја. И све је смешано у свету и међу собом да се кашто не разазнаје а од преке је потребе да се разбира у животу нам и као појединаца а нарочито као чланова друштва.

Моћ пак раликовања главнога и битнога од небитнога и спореднога у великом није дата свакоме, него малини изабраних, који по томе одударају од множине, живе и пошто легну у гроб из кога мртви бивају добротвори нараштајима кроз векове. Они су сви један род но према областима и приликама, у којима су се нашли на земљи и радили, има их више врста са посебним именима и функцијама: који

су у незапамћена времена били владоци и законодавци, поштовани су по том кадгод од потомства као богови, откуда многобоштво. Доцнији код којих се није могло заборавити да су били некад људи, јер им је вештачки, кроз искуство докученим начинима бележења, одржао се спомен као такима, — и њихово је доба прошло, доба пророка, тако су их звали, што су духом својим прозирући вечне тајне природе и човека, њима јавне, предсказивали из њих оно што је непроменито и за будућност. Ако су пророци кашто оснивачи религија или оруђе за то, онда су свештеници, божји и њикови служитељи и последници, они који су позвани да одржавају народ у свести и поштовању Светога Невидљивога, и да нас проведу кроз овај мучни живот тешећи нас за његове неправде и лажи, а указујући на пут правде и истине, који нам свима једнога дана предстоји.

У друштво ових ироја, по изразу старих, полубогова, како би такођер казали они и ако не ми, рачунају се поете и књижевници, који су гдешто пророци а често и увек свештеници — *musarum sacerdotes*, јер у модерноме времену и веку као у древноме њихова именована браћа чине сличну службу Истиноме, Добром, Лепоме, једном речи Светоме. Они живе и дишу сваки дан с нама, а кад су за себе па мисле и пишу, онда су у другом свету, у свету идеје, божје идеје како вели филозоф, од чега је све што се види само одсев и призрак. Ми обични узимамо озбиљно и за све ово што је око нас и с поља, те и тежимо само за положајима и благом земаљским, а у природи дубоко, оно неисказано, пуно дивоте и страхоте, то је царство књижевника и песника, које се они труде да искажу и преставе нам као у слици, и музици својих стихова и сликова, као што се замишља и јесте склад и мелодија у срцу света и на дну сваке истините мисли. То је у поете лепо а под њим он разуме и добро и истинито — суштину ствари и веселене, као што су и говорили Грци, најпоетичнији народ, о армонији сфера. Моралисти — књижевнику, као пророку, језгро је свега добро и дужност, а зло и преступ ништаво нешто и споредно, којег не треба ни да има; књижевнику — научењаку и филозофу опет истина је нада све, њу он само тражи, њој се клања и за њу живи. Предмет дакле као све-

обимљуће религије: истина и живот, но у којој се спомињу и лепоте, које око не виде и уво не чу, а у дужност се ставља љубав прва заповест, — слично је са свом по томе предмет и књижевности: вера у Невидљиво према видљивоме, и поуздање у њега — у дух и мисао према материји и ствари, и у реч, њихово оруђе — *λόγος* у опште, који на послетку ипак влада земљом и светом, а не груба сила.

Овој одредби садржаја књижевности дало би се можда приговорити да је нешто неодређена, но таке су нужно све основне дефиниције нарочито оне с предметом опсега каки је у литература где се дакле хране мисли и чувства најумнијих и најосетљивијих људи свију народа о природи мртој и живој, човеку појединцу и као члану друштва: пошто се излучи у њима засебно, остаје оно што остаје иза свију промена овога света, којих је сита наша душа и на крају увек тежи за непроменљивим и вечним. Толико с указом на порекло им свима и напоменом да су у прво доба књижевност сачињавала Света Писма, химне и друге свечане песме, приче и речи које су садржавале божју и народну мудрост, — толико нам је, велим било могуће данас само у опште навестити, а потврду ће му наћи свако у свом искуству. Из искуства се уверавамо такођер о томе, да ако се кашто деси, те се сматра као лепо споредно и површно, без правога смисла и садржаја, шта више и само одвратно, у приликама развратним, кад се забраве и заведу читави слојеви друштвени и нараштаји, па се за њима поведе, место да предњачи, књижевност, у којој се онда истичу обични таленти, но то је увек трајало и траје за мало, те се и преживе таки писци за живота, док оригинални тек после смрти векују у својим класичним делима.

Сава кога смо оставили у Светој Гори, одакле су много пре њега односили у Италију за време њиховог Препорођаја кодекс грчких и латинских ауктора, спремао се онамо у Хиландару, где и данас има преко 600 само рукописа понајвише српских и словенских, испаштајући се и учећи дуже од 15 година, за народног учитеља и просветитеља. Знајући шта треба земљи и народу запуштеном и некултурном, без вере готово и цркве, без књижевности и вештина, установа и идеја уљудности, он,

кад се први пут вратио у отачаство, после толико времена, однео им је, завађеној браћи и народу, с границом мира и светим моћима родитеља им и господара, новог мироточца, богате даре духовне од свију оних елемената цивилизације. Оставши тада као старешина у Студеници дао се беше собом и прионуо на посао идући кроз 12 година с крстом кроз Србију унакрет, зидајући и красећи храмове од камена тврда и храмове Духа Светог, душе верних назиђујући, улепшавајући и умекшавајући. Студеницу прогласи лавром св. Симеона, а с братом Стеваном стаде да зида Жичу, наскоро столицу архиепископу и чуварицу круне крајева и царева српских. Службу св. Симеону и типике карејски и Хиландарски сачинио беше још у Св. гори а у Студеници је написао уставац за овај манастир и живот св. Симеона, дакле у велико је већ био књижевник т. ј. учитељ у великом, који учи и где лично не доспева као и по смрти кад га нема. Пошто је опет отишао на исток и вратив се као митрополит донео самосталност и аутономију српској цркви, наставио је своје богоугодно дело и поставио, по историји и народном предању, „дванаест великих владика“ као дванаест апостола, сам српски апостол у смислу у ком су били Ђирило и Методије апостоли словенски. Србин рођен у Србији, живео је и образовао се међу Грцима, којима беше отишао с братом Русом, Сава је умро у земљи Бугарској 14. јануара 1237. — није његово велико срце дакле делило и једнаком је љубављу обузимало цео словенски источни и православни свет.

Драги ученици! Рад сам био изнети вам још неколико огледа из Савиних дела, огледала његове побожне душе српске, али ми не достаје времена, и ви ћете имати прилике чути и читати то у школи на предавању кад му дође ред. У осталом он је највише мислио и говорио у реченицама Светога Писма хришћанског и словенског, с погдекојим изразом српским из оног доба, од куда се види да је наш језик тада био оваки као и сада, исто као што су и његове идеје и идеали идеали и идеје наше, не, целог образованог хришћанског света, старог и новог, узето историски и географски. Јер и пошто је књижевност изишла из манастира у опште у народ, није она престала гласити и објављивати вечне истине вере и морала — права књижевност, и наставила

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNICIB.RS

и даље настављати свестрано и уздизати Творцу своје његов словесни створ, човека, развијајући у њему пред логичких и чувствене му способности срца и усображења, у којима се налазе најплеменитије клице духовног живота. Тако класична хришћанска и модерна, као незнабожачка древна, на којој се такођер ви образујете. Зар би иначе и стављена била, и препоручивали је православни оци хришћански за подлогу васпитања младежи, народне узданице, да се у њој не слави Бог и не хвали његова и људска процеђена мудрост и врлине? — Зато на свршетку свенародне славе данашње, дај да дигнемо свој глас у име и хвале свенародне онима, који допринесоше и доприносе да се Савини аманети међу нама једнако високо држе и унапређују — црква и школа, просвета и књижевност српска. Њих да спасу оци наши од пре двеста година у витешкој невољи својој затражише и задобише заштиту витешких господара суседних страна благословених земаља круне угарске. Дични преци прослављенога носиоца ове сјајне круне дали су и потврдили, осим других, такођер повластицу кад је оснивана, у духу Савином, и ова народна кућа, од оно доба расадник просвете српске који цвета и развија се заједно са осталима подигнутим услед милостиво дароване нам аутономије од најуставнијега данас монарха, Ђесара и краља нашега, коме не мање дугује и обновљена народна нам литература. Јер у мирним крајевима скиптра његовог јавили су се крајем прошлога века и њени рани замеци с Доситијем Обрадовићем, а више од половине столећа у Бечу, у столици цара честитог, под окриљем Његових просвећених влада пробавио је Вук Караџић, утврђујући јој словесни орган, лепи српски језик и оданде прославио са песама име српско по широком свету уживајући добротворство и гостопримство узвишенога нам краља и Господара, Франца Јосифа Првог — нека му је на томе и на свему у хомагијалној оданости изречена и овде прва и највиша хвала и слава! Сетимо се благодарно, даље, великодушних основалаца и приложника наше гимназије — за сто и седам година њих до седам стотина, који су се сећали нас. Не заборавимо најпоследње споменути се и верних чувара завета Савиних, његових и Јанићијевић наследника, архиепископа, митрополита и патријарха овостраних српских и Карловачких, међу њима с дубоким призна-

њем и поштовањем Његове Светости Преузвишенога Господина Георгија утемељитеља закладе св. Саве, — који су сви мудро и суревњиво пазили и пазе као два ока у глави гимназију нашу и богословију, заводе и залоге боље будућности наше и опстанка овде, од куда се већ више од сто година занављају редови и шири коло српске интелигенције, која уноси светлост и топлоту, умност и моралност у масу народну, те да се временом и с помоћу Божјом приближимо и изједначимо кадгод с другим сретнијим и напреднијим. —

Небесноме и вечноме Патрону целокупне просвете српског народа, Сави Немањићу; фундаторима и бившим временим Патронима Карловачке гимназије, његовим наследницима и свима њеним добротворима и старатељима; Његовој Светости Преузвишеноме Господину Георгију Бранковићу, нашем данас врховном Патрону и старешини, ревнитељу и меценату ово стране народне школе — нека је сада и свагда неувила слава и хвала. Слава им!

Заповеди о девет јеванђеоских блаженстава.

П. М. Бородин. С руског превода: Дим. Витковић.
(Наставак).

2. Друга заповест о блаженству.

Пут блаженству, који имамо у првој заповеди Христа Спаситеља о блаженству, — пут смерности, сиротиње духовне, води другоме путу блаженства: *блажени плачџици: јер њи сут'кшатса* — *благо онима, који плачу: јер ќе се утешити* — говори Христос.

Вероватно чудним учиниће се многим, да се плачућима обећава блаженство, да плач може бити путем блаженству. Не мисли тако свет, не говори тако у срцу своје „син века овога.“ „Не они, који плачу, него они, који се веселе, који се смеју, блажени су — говори он. Погле богатога: он живи на своје потпуно задовољство, задовољава све своје жеље, свуда га сусрета уважање и почасти, живот је за њега — постојано радосно весеље, — и он је задовољан, весео, смеје се. Зар то није блаженство? Нису ли дакле блажени, који се веселе? Погле силника света овога: он живи рахатно, једе слатко; свуда му се указују почасти, поклони, лажна ласкања; од њега зависи положај и судба многих. — и он је задовољан,

смеје се. Није ли блажен он? Нису ли блажени, који се смеју? Погледајмо сада на људе, како веле, судбом ожалашћене. „Вечита невоља, постојани плач, ето то је наша судбина“ — говоре они. Плаче немоћна злоба, плаче понижена гордост, плаче увређено самољубље, плаче незадовољена страст, — нису ли несретни сви ови, што плачу? Може ли дакле онај, који плаче, бити блаженим?“ Не о томе блаженству и не о тим сузама говори Христос. Према томе није могуће бити блаженим само зато, што те у животу срета постојано задовољство, радост, весеље, — **горє вѣмъ смѣхующимся нынѣ: ѣкѡ възрыдаете и восплачете,** — говори Спаситељ. (Лук. VI. 25.) Но и утеху обећава Он не онима, који плачу лажним сузама, сузама греха, страсти и порока. То су сузе празне, сујетне, сузе грешне, достојне оних, који плачу; те сузе узрокују смрт душе и тела. **Міра сегѡ печаль смерть содѣлавае тѣ** — говори апостол. (2. Кор. VII. 10) Зашто и радн чега је дакле нужно плакати? Какав плач може донети утехе и увести у блаженство?

Преп. Симеон, нови Богослов, учи, да оное, који јасно разумева смисао прве заповеди Христове о блаженству и верно га врши, није тешко разумети и смисао друге заповеди, лако га и извршује и достизава блаженство, које је у заповеди обећано.¹⁾ Праву смерност, искрено знање грешне сиротиње своје прати код човека дубоки осећај своје недостојности пред најсвегијим Богом и производи у њему сету, скрушеност и сузе. Такову искрену смерност природно прати свагда искрени плач. Ето о том плачу за грехе, о тима плачућима, који плачу услед знања дубоке своје грешности и и своје недостојности пред Богом, — говори Христос Спасителъ заповедајући: **блажени плачущіи, ѣкѡ тѣи оутѣшатсѧ** Тако уче и св. оци и учитељи црквени, као н. пр. св. Василије Велики, св. Јован Златоусти, Теофилакт Бугарски.²⁾

Знајући грешност своју и грозоту и видећи немоћ своју — избавити се од греха, шта друго да чинимо, него да плачемо горким сузама искрене туге? Слабо и неразумно дете, које је задутало пред родитељима или пало у беду, горко плаче, да би изазвало саучешће и помоћ. Тако и ми, грешна и слаба деца Оца

небеснога, ради своје зле и слабе воље и услед замке нечастивога падајући у грех, дужни смо проливати сузе покајања о учињеним гресима и смерно молити милости и помоћи. Нико није достојан толико сажалења, колико греси наши прошли и садањи. Ко се често удуби у себе и пажљиво размишља о својим гресима, тај ће свагда имати узрока узданути ради греха својих. Погледамо ли на минули свој живот, — и у детињству, и у младости и у скорашњем времену, видићемо грехе своје. Погледамо ли на себе сада, на своје жеље, мисли, поступке, — увидећемо, да смо грешни пред Богом и пред својим ближњима. **Многѡ ко согрѣшаемъ вси,** — говори св. апостол Јаков. (Јак. III. 2.) **Ѣще речемъ, ѣкѡ грѣхѡ не имамъ,** говори св. Јован Богослов, **себе прелѣпаемъ и истинныи нѣсть въ насъ.** (1. Јов. I. 8.) И све дотле, док ми живимо на овоме свету, док носимо ово грешно тело, ми нисмо никада сигурни од грешнога пада. **Міръ всѣхъ во злѣ лежитъ.** (1. Јов. V. 18.) — говори апостол, **ѣкѡ все, еже въ мірѣ, похоть плотская и похоть очесъ и гордостъ житейская.** (1. Јов. II. 16.) Опасност са стране слабога и немоћнога тела и борба његова са грешним побудама и страстима својима опасност са стране невидљивога сатанеђавола, — све то при знању наше грешне сиротиње, побуђује у нама срдачну скрушеност и изазива сузе плача Сви светитељи били су дубоко проникнути чувством бола, искрено знајући сву опасност свога положаја у свету греха. **Оуби мнѣ, ѣкѡ пришествіе мое продолжисѧ,** тужио је Псалмопевац. (109. 5.) **Окажнени азъ человекъ: кто мѧ избавитъ ѿ тѣла смерти сѧ,** — вапио је апостол. (Рим. VII. 24.) Тако ми сетно тугујемо у овом животу, огледајући на свој бедни, грешни положај, — но шта, ако помислимо на наше учешће и у другом животу? Чије срце да се не скруши, чија душа да се не напуни осећајем туге, чије очи да не пресузе, ако — размисливши искрено о својој грешној недостојности, о својим порочним склоностима и страстима — помислимо на неизвесност смртнога часа и на праведни суд Божји после смрти! Нечисти ми у својим мислима, осећајима, жељама; грешни пред Богом неправни и пред ближњима, све заповеди Божје ми смо преступали. Како ћемо са јавити пред лицем пресветога и праведнога Бога? Чим ћемо се оправдати пред судом Његовим? Ка-

¹⁾ Преп. Симеона, нов. Богосл. 12 слов.

²⁾ Преп. Михаил. Тум. св. I. 80

кав удео нас очекује? Та једина ужасна неизвесност довољна је, па да лијемо из очију наших незасушиве потске суза, да срце наше постане неизмерно море бола. И у нашем бедном положају доста је, да се срце наше скруши и излије у горким сузама плача. Но још јаче морају бити сузе наше, још већи бол наш, ако ми од својих греха обратимо се гресима наших ближњих; ако сазнамо и видимо ту бездну греха, у коју је по учењу апостола поринут свет. (1. Јов. V. 19.) И о том болу, и о том плачу — болу и плачу због туђих греха, — по тумачењу св. Вас. Великога, св. Јов. Златоустога и других отаца и учитеља цркве, — говори Христос Спаситељ такође, обећавајући онима, који плачу, блаженство утехе. Није могуће, да греси наших ближњих не побуде, у нама искренога сажалења и саучешћа. Ми саучествујемо с нашим ближњима по урођеној нам природи у њиховој тузи, болу и несретним околностима. Тим више дужни смо саучествовати, видећи грехе њихове, видећи окорелост њихову у тим гресима и њихову нераскајаност. Зато су и светитељи често тужили и жалили због греха ближњих својих. И плодноне бивају сузе такве. Таквим сузама плакао је Спаситељ угледавши Јерусалим са горе Јелеонске, а предвидећи његову пропаст. (Лук. XIX. 41.—44.) Таквим сузама плакао је у староме Завету пророк Јеремија, проникнут љубављу спрам својих сународника, који предани беху ради умножења безакоња вавилонскоме ропству (Плач. Јерем.) Таквим сузама оплакивао је св. апостол Павле народ Израилски, кад је желео, да боље сам буде одлучен од Христа, само да би се спасла браћа његова и еродници по телу. (Рим. IX. 1—4.) И он нам даје поуку плакати **сз** плачџцими (Рим. XII. 15.). Још већма мора побудити горки плач постојано праћење безакоња, заблуда и нераскајаности свуда по свету. Љубав Богу и ревност за славу Његову треба да побуди у нама горку тугу и сузе бола, када видимо, да Бога тако мало њих познају, тако Га мало њих љубе и прослављају. Ето неисцрпнога извора суза за душе праведне, које непрестано уздишу због постојаног разорења царства Божјега на земљи. И тако је за праведне овај свет стан беде, место туге и бола, долина суза.

(Наставиће се).

Представка српске црквене општине загребачке у погледу српске заставе.

Ваша преузвишености Свијетли Бане!

На позив господина градоначелника окитисмо дне 2. децембра 1898. нашу цркву и општински наш дом заставама. — Живећи у правној држави, у којој је слободан изражај мисли и освећења законом зајемчен, држасмо да од нас нитко с правом неће моћи захтевати, да изражавајући своју лојалност, затајујемо своје народно биће и свој народни осећај. —

Зато истакосмо на цркву и општински дом земаљску, царску и српску народну заставу.

Ове смо заставе изнели око 7 сати у јутро. — Око 11¹/₂ часова прије подне, истога дана, дошло је редарство, те је редарствени повјереник скинуо српску народну заставу, која је на нашем дому изнад нашег парохијалног звања висила, — уједно је известио нашег предсједника, да је то по вишем налогу учинио.

Узимајући овај налог са достојним респектом на знање, част је потписаној општини изаћи пред Вашу Преузвишеност са овом представком, пошто држимо, да за речени налог није било ни правног разлога, ни стварног повода.

У правној држави слободно је све, што законитим путем није изрично забрањено, односно, што не стоји у протусловљу са постојећим законитим нормама.

Са овог правног становишта полазећи држи покорно потписана општина, да државна власт не може виједном грађанину пријечити, да српску народну заставу на својим зградама истиче, јер та заставка није ни законитим, ни наредбеним путем забрањена.

О употреби боја за заставе постоји у нашој отаџбини законска установа у §. 61. зак. чл. I. из год. 1868. Другога закона нема. — Одредба §. 61. гласи: У послових автономних имаду се унутар граница краљевина Далмације, Хрватске и Славоније употребљавати сједињене боје и грбови истих краљевина, потоњи провиђени круном св. Стјепана.

У провађању ове законске установе издала је кр. земаљска влада наредбу од 16. новембра 1876. бр. 18.307, којом је фиксирала ред земаљских боја, те јавним органима наложила, да јавне знакове и путоказе сходно пропису § 61. овим бојама наличе.

— Из цитираних законских установа јасно се види, да су у §. 61. одређене, а цитираним наредбом поређане земаљске боје, које се имају употребљивати код земаљских емблема и да је обавезана употреба тих емблема по §. 61. изрично стегнута само на автономне послове, дакле на репрезентацију земаљске автономije по факторима, који су законом на то позвани, — досљедно, да искључиво употребљавање није обавезно изван сфере земаљске репрезентације и по том да није грађанству наложено, да се може у опће само земаљским бојама служити, а све друго, па и српска застава, да је забрањено. — Забране дакле за српску заставу не садржи ни §. 61. ни цитирана наредба, која у осталом нема бити у протусловљу са законом, кога проводи.

Цитиране ове законске установе налазе се у складу са начелом, кога се све модерне државе држе, — јер по опћеним схваћању дужност и право употребе државних емблема пристоје само факторима, који државу репрезентирају.

Исто је тако, по опћеним схваћању дужност и право државе и сваког њеног грађанина тражити, да се државним емблемима достојно поштовање одаје, али правне државе на свијету нема, која би слободу својих грађана стезала на искључиво употребљавање боја државних емблема, и која би својим држављанима у опће прописивала које боје смију, а које не смију употребљавати.

Пракса, која постоји у свим правним државама, показује, да је наше становниште оправдано, јер нема правне државе, која би запречавала извјешавање народносних застава изван круга државне репрезентације.

У Аустрији, где су редарствени обзир ванредно важан чинилац управног организма, истичу се заставе свијух народности.

Српска и хрватска застава истиче се слободно у Далмацији, шта више не налазе обе те заставе у Босни и Херцеговини на такве запрете какова, је у цитираном вишем налогу садржана.

Али ово темељно начело слободе у правној држави није једино исходиште са којег полази покорно потписана опћина, кад истиче своје мишљење, да је реченим вишим налогом у своме праву повријеђена.

Специфично упориште за своје правно становниште налази покорно потписана опћина у правном положају српског народа у крајевинама Хрватској и Славонији.

По прастаром обичају вије се српска народна застава на згради српског народног сабора у Сријемским Карловцима; дакле на нашем територију.

Под том заставом дочекује српски народ краљевског комесара, који исход те исте заставе у име нашег краља отвара засиједања саборска.

Традиционалним обичајем, дуготрајном, сталном и големом праксом признали су дакле најмјеродавнији државни фактори ову заставу као знак српског автономног организма, који је краљевским повељама, државним и земаљским законима зајемчен, па зато цијени покорно потписана опћина, да та застава имаде традицијом освештано право на заштиту државне власти и без обзира на становниште, које је горе част имала истаћи. — Досљедно тому може ту заставу сваки грађанин наше отаџбине слободно употребљавати, и ова опћина је, шта више, дужна као члан српског автономног организма служити се њоме.

Са овог правног становништа полазећи, држимо, да није било основног, правног разлога за виши палог, по коме је редарство поступало.

Остаје нам још да размотримо ствар са становништа редарствених обзира и да Вашој Преузвишености предочимо право стање ствари, из којег произлази, да није било ни стварна повода редарственом утицању у нашу правну сферу.

Од 7 сати у јутро до пол дванаест прије подне реченога дана висиле су заставе на нашем опћинском дому, свијет се није пред нашим домом сакупљао, нити

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

су се показали и најмањи знаци незадовољства. Тек око пол дванаест, кад се је редарство пред нашим домом у већем броју појавило и ужурбало и кад је застава скидана, застало је на улици нешто свијета и радознало гледало, шта ће се догодити. — Кад је застава увучена, аплаudirало је 10—20 младића, по свој прилици средњошколаца, и детића, који су своју хрватску свијест на овај јефтини начин хтјели засвједочити. Ми дакле са задовољством можемо увјерити Вашу Преузвишеност, да су се загребачка публика и сви солидни хрватски листови мирно држали.

Оно 10—20 младића не могу се узети озбиљно, све да су хтјели демонстрирати, њих је редарство могло лако растјерати, као што је у очи тога дана растјерало много већи број демонстранта, који су против суставу и кр. земаљској влади демонстрирали.

У Загребу смо често имали демонстрација против јавних и приватних особа, па смо видели, да је загребачко редарство свакој демонстрацији дорасло и мир успоставило, досљедно, морамо извести нуждан закључак, да је и код ове прилике могло мир и ред уздржати, без да је застава одстрањена, тим прије, што како имајемо част истаћи, у опће није било видљива стварна повода за уредовање.

Али све када би таква повода било, држи покорно потписана опћина, да је у правној држави јаче право од бруталне силе турбулентних елемената и да, већ у интересу правне сигурности има право на заштиту са стране државног ауторитета, иначе би елементи, на које нема морал никаква утицаја, могли доћи до закључка, да српски народ не ужива законито државне заштите и да се на Србе и српску заставу може слободно и успјешно нападати.

Ово се показало у једном овдашњем листу, који је скидање српске заставе одобравао са становишта негације српскога народа и покушао свијету представити, да је редарствени овај чин у духу његова програма изведен.

Да пак овако схватање не би било у

интересу државног ауторитета, ни правне сигурности, ни јавног реда, не треба посебице доказивати.

Преузвишени Господине! Ван сваке је сумње, да српски народ у заштити своје заставе, налази заштиту свога законитог положаја у нашој отаџбини и да је за то у том питању врло осјетљив.

Ван сваке је сумње и то, да државни интереси категорично захтијевају, да мјеродавни фактори и пјелокупно становништво наше отаџбине воде рачуна са чувством и осјећањем српскога народа, који сачињава скоро половицу њеног аутохтоног становништва, и по тому, да заштита наше заставе — без обзира на правну страну овог питања — треба да пађе своје упориште већ у добро схваћеним државним интересима земље.

Рачунајући са том чињеницом а и уздајући се у своје право, част је покорно потписаној опћини подастрети ову представку са покорном молбом, да Преузвишеност Ваша својом државничком мудрошћу овде наведене разлоге уважити и сходне мјере одредити благоизволи, како би ова општина у своме праву истицања српских народних застava заштићена била.

У Загребу, дне 16. (28.) децембра. 1898.

Српска православна црквено-школска опћина:

Тајник:

Предсједник:

М. Боберић.

Др. Б. Медаковић.

Говор*

Др. Светислава Шумановића

народног заступника

држан 22. јануара (3. фебруара) о. г. у сабору краљевина Хрватске, Славоније и Далмације у предмету уређења интерконфесионалних одношаја.

Високи саборе! Ја данас дижем свој глас у питању најузвишеније грађанске дужности, у питању најузвишенијих грађанских осјећаја, у питању првог постулата данашњег друштва, у питању једнакости и равноправности. Ја се надам, високи саборе, да реч моја и глас мој не ће остати глас вапијућег у пустињи. Ја се тому надам и надати се морам, јер нећу да верујем, да би могао у народу владати смер, који се противи темељној основи друштва да-

* На овај говор обазрео се и народни заступник Др. Александер Врешњенски, а одговорио је и преузвишени господин Ван. Донећемо извадак из њихових говора, те на све ове говоре рећи и своју. Ур.

нашег времена. Ја не ћу, не могу, не смем, да то верујем, јер би иначе морао сматрати себе и народ инфериорном расом, која је неспособна за државно устројство овога века.

Било је времена, високи саборе, када је у питањима савјести и вјеровања најснажнији и најјачи разлог био огањ и мач; било је времена, високи саборе, кад је за савест и веровање тражен основ у наредби и закону, а не у нутарњости човечанској; било је време, када се није питало: што верујеш, него којој држави припадаш и по том што мораш да верујеш.

Данас више таквих времена нема; данас је то време скоро свуда заборављено; данас су трагови тога времена избрисани по свој Европи код свих културних народа. Трагови тога времена утопили су се у слободи грађанској, коју је створио модерни век, која је дала једнакост и равноправност свима, малима и великима.

Слободи, која је целокупности дала отаџбину, која је једнаком мером до савршенства дигла патриотизам, која је једнаком мером разделила права и дужности грађана. Свуда је нестало тих трагова, само у једном делу наше монархије, само у нашој отаџбини осећају се трагови овога времена, које је окивало савест и најсветије уверење. Тога ради устајем, тога ради говорим.

Устајем не да тражим кавге, него да тражим слободу савести и правац у законодавству, који ће одговарати слободи веровања, једнакости и равноправности грађана у питању вере.

Дозволите ми, високи саборе, да почнем са старим временом, с оним временом, које сам мало прије споменуо и да останке тих времена кратком генезом њиховом у овој високој кући расправим. Ево, како су се развили.

До год. 1781. постојала је тајна наредба, која је била управљена на католичке бискупе, да у приликама, где се ради о женидби мешовитој, како се онда рекло, између католика и акатолика, дозвољавају женидбе само у таквим случајевима, где акатолик даде реверс, да ће сву децу узгајати у католичкој вери, односно у унији. Год. 1781. престало је то, јер су се били почели већ показивати предзнаци овога века, пуцала је зора грађанске слободе. Те године издан је патент о својствивости — т. зв. Toleranzzpatent — који је проглашен у круновинама аустријским. Ја држим, високи саборе, да је садржај тога патента свима познат. Овим се патентом католичка црква као једина јавна црква у земљи поново декларира, а другим се вероисповестима само дозвољава приватно вршење богослужења, градња црква дозвољава се само ако је био изван број верних.

Ја данас о том питању не ћу расправљати, јер ме данас занима само §. 6. тога патента, који се односи на верозаконски одгој деце из мешовитих бракова. §-ом 6. укинути су реверси и одређено, да деца из мешовитог брака, ако је отац католик, морају бити сва католичке вере, ако је мати католика, отац пак акатолик, тада да морају деца

следити веру родитеља, дакле супремација једне цркве, подложност грађана друге конфесије. Тај је патент, како рекох, проглашен само у земљама аустријским. У исто време издан је патент истог садржаја, који је требао важити за Угарску, дакле и за краљевину Хрватску и Славонију. Тај патент није никада дошао до ваљаности из уставних разлога, јер си Мађари нису дали протууставно наметати оваких закона.

По том за наше крајеве, т. ј. за провинцијал, ни један ни други патент није имао никада правне крепости, ма да је до год. 1890. кад и кад по нужди по њему суђено.

Ваљаност му је у војничкој Крајини, према начелу равноправности, имала престати утеловљењем Крајине, а свакако и најкасније са законом од год. 1887. — Но и пре тога, ја мислим већ од његова настанка, није тај патент свестрано респектован. За провинцијал није овај патент никада вредио, а како је са праксом и извршавањем овог патента стајало у војничкој Крајини произлази из наредбе генералкоманде од г. 1879.

Генералкоманда у својој наредби од 1879. изрично се позива на Елингера, да њим докаже, да тај патент код нас вреди, а то је врло сигуран знак, да није практикован, јер се иначе неби требала врховна власт позивати на приватног коментатора Елингера, да докаже, да један закон постоји. Тако је било до г. 1890. Пракса је до год. 1890. била несумњиво врло ретка и јако недостатна. Год. 1890. и од год. 1890. овамо ударила је пракса другим правцем. Пракса се позива на зак. чл. 26. од год. 1791. и протеже га на бившу Крајину и провинцијал. Тај зак. чланак створен је на угарском сабору за протестанте. У §. 15. тога чланка одређује се, како се има поступати с децом из мешовитих бракова између протестаната и католика. Тај §. 15. садржи теже одредбе од толеранципатента, јер се каже, да ако је отац католик, деца из тог брака морају наследити веру свога оца, „sequantur“, дочим ако је отац протестант, мушка деца могу наследити његову веру, „possint“. Ово није без важности обзиром на питање реверза. Ја ћу се међутим касније на ово осврнути. Моје је уверење, високи саборе, да пракса у зак. чланку 29. од год. 1791. не може наћи правнога упоришта за своје становиште, а моје је још дубље уверење, да ми закона о уређењу овог питања уопће немамо, те молим да ми се дозволи, да, полазећи с разних становишта, то докажем.

Пре него што дођем на то, дозволите ми, вис. саборе, да једно још важно питање дотакнем, које се, по мом мишљењу, неправилно практикује и онда, ако патент од год. 1781. стоји и закон од 1791. важи. Тиче се, господо, реверза, тиче се исправа, којим се унапред веже и скучава савест једнога човека, и који, по мом дубоком уверењу, не одговара ни науци цркве, која их тражи, ни појму најпримитивније слободе савести. У патенту од г. 1871. у §. 6. изрично је забрањена употреба реверза. Католичка црква, која се у оно време налазила у својој потпуној снази и која је нарочито према срп-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

ском православном елементу у краљевини Хрватској и Славонији имала за себе §. 68. декларација, по којој се је морала пријавити свака мешовита женидба католичком бискупу, који се је позивао на тајну наредбу, и услед тога противно проведби толеранцијентента, захтевала је реверз, макар да је по §. 6. толеранцијентента било забрањено издавање реверза. Излазиле су разне наредбе у питању тих реверза, да спор о реверзу реше. Католичка црква искала је и надаље реверзе. Православна се црква противила, док није питање кр. одл. од 1842. решено тако, да има места само добровољним реверзима, т. ј. да су толеранцијентентом укинута само реверзи изнуђени силом или ускратом вјенчања. По томе је, дакле, после год. 1842. могло бити говора и питања само о добровољним реверзима. Али против ових се борила и православна и протестантска црква.

После год. 1842. дошли смо, дакле, у други стадиј пренора о реверзу. Сада је чисто и јасно по наредби од год. 1842., да реверз може бити само добровољан, а досљедно томе, високи саборе, мора се узети, да се кашње, кад је настала препирка, да ли има места реверзима или не, могло радити само о том, да ли га има код добровољних реверза. То је питање могло настати услед струје, која данас влада, која је сада настала, која у реверзима сматра повреду кардиналнога начела слободе. И та препирка, вис. саборе, о питању добровољнога реверза, решена је наредбом, коју је издала генералкоманда год. 1869. за војну Крајину, где стоји изрично одређено: „Њ. ц. кр. Величанство обнашло је укинута реверзе“. Ја дакле изводим, да данас у опће добровољним реверзима нема места, јер, како сам разложио, насилни су реверзи најпре укинута, остали добровољни, а пошто је одлука Њ. Величанства изашла г. 1869., када се је могло опет радити само о добровољним реверзима, то се може односити само на добровољне реверзе.

Ово, вис. саборе, што сам рекао о питању тих реверза, односи се само на војну Крајину, гледе провинцијала у том правцу није ништа посебно одређивано. Није одређивано с тога, што у опће није било повода одредби, пошто није било закона. По зак. чланку 26. ех 1791. стоји ствар другачије. Из онога секвантур и посинт изводи једно решење краљевско, издано на представку жупаније пештанске, да има места реверзима, наравно добровољним. Стављајући се пракса на становиште зак. чланка 26. ех 1791., ушла је у начелно протусловље, да под уставном ером важи скучавање слободе савести, које је апсолутизам у војној Крајини укинуо. То је довољно, да се покаже, како је пракса неправилна. А уз то се касира неправилно краљевско одлука за то подручје, којом су реверзи у опће укинута. То не одговара ни правном становишту земље, ни духу равноправности, ни конституционализма. Таква пракса не може се одржавати.

Ово, што сам разложио, разлагао сам са становишта, да ове наредбе и закони стоје. А сада нека

ми се дозволи истаћи разлоге, с којих ја мислим, да ти закони не вриједу и да у опће те наредбе стајати не могу. За мене је, вис. саборе, одлучан сада зак. чланак 26. од г. 1791., јер је он одлучна подлуга праксе код нас. По том љу се ја бавити главно с њиме, у колико стоји и може стајати. Једна је чудновата појава, вис. саборе, код овога закона, да се употреба његова за православне оснива на краљевској резолуцији, за коју је јако двојбено, када, и да ли је у опће промулгована. Темишварски српски црквени сабор, који је држан год. 1791., израдио је своје постулате и ти су постулати предани Његову Величанству.

У записнику налази се примедба комесара краљевског, који је описао стање, како је до онда било; овда предлог хофкригерата, који препоручује толеранцијентент, односно предлог Комисијис Аулике и резолуција краљевска, која је на концу записника додана. Та резолуција имала је да дословце гласи овако (чита):

„Die nicht unirten Griechen werden in Militari sowohl als Provinciali nach denjenigen national Privilegien und Freieheiten so die Protestanten in negatio religionis jüngstens erhalten haben behandelt werden“.

Том би се, дакле, резолуцијом важност овога за протестанте створенога зак. чланка 26. из г. 1791. имала протегнути и на православне Србе у Крајини и провинцијалу. Ја сам, расправљајући о реверзима доказао, да та резолуција у војној Крајини у опће није позната, а из наредбе ген. ком. од 1879. види се, да ју ни највиша власт није ни познавала ни практиковала, — него да се је држала толеранцијентента, и то несигурно. Важност ове резолуције за провинцијал одмах љу расправити. Та је резолуција полазна тачка, вис. саборе, из које пракса закључује на ваљаност зак. чл. XXVI.: 1791. за православне, али једина основа, из које се то закључивати може.

Али, вис. саборе, настаје једно озбиљно питање: кад је та резолуција проглашена? А још озбиљније: да ли је стајало у компетенцији онога, који ју је издао, да ју обавезно изда?

Ја држим, да није било ни једно ни друго.

Истина, зак. чл. 27. од 1791., којим је право и слобода вероисповести, за нас дакле Србе православне вере у краљевини Угарској инартикулирана, тај зак. чланак у погледу фондације, статута и школа придржаје право одредбе краљу, у колико се те одредбе не противе фундаменталним темељним законима краљевине. То је једина цуномоћ са стране сабора, којом је раширена моћ владарева у погледу одредаба, које се тичу вере код православних Срба.

Изим тога зак. чл. XXVII.: 1791., темељем којег је краљ у опће одредбе од најновијега времена стварао код нас у погледу српске црквене автономije т. ј. од зак. чл. IX.: 1868., а кашње до нашег закона г. 1887. нема друге законске одредбе. Тим законом недотиче се питање односно једне вероисповести према другој, а нарочито питање мешо-

витах бракова. Без повреде устава није се дакле питање мешовитих бракова и односа према католичкој цркви једностраном краљевском резолуцијом могло решити, па зато та резолуција нема правне моћи.

Ја држим, да католичка црква према оној моћи, коју је надети имала, неби била ни дозволила, да се из зак. чл. XXVII.: 1791. може извести право уређења одношаја једне конфесије према католичкој. Одатле дакле произлази, да се из тога зак. чл. абсолюте не може ништа извести.

И по том већ следи, да за праксу овом резолуцијом краљевском у погледу зак. чл. XXVI.: 1791. нема никакве подлоге. А још је једна важна чињеница вис. саборе: питање, када је тај зак. чл. XXVI. од г. 1791. дошао у праксу?

Сто година, вис. саборе, велим још једанпут, сто година требало је, да се је за ову резолуцију сазнало и да се пракса обзиром на овај зак. чл. XXVI.: 1791. упери.

Ово је један јако сумњив знак обстојности и ваљаности те резолуције. То је време од сто година спавање ове резолуције румпирано само два пута.

Румпирано је само једним резерватом хофкрикеријата од год. 1845. на уг. канцелара Мајлата и румпирано је једном наредбом од 3. студена 1858. — односно то није ни наредба, него једноставан допис аустријског министарства за богоштовље и наставу на војничку главну команду; дакле, у опће није управљена ни на један дикастеријум, него само на једну војничку област, за разјашњење, како се има код војничких женидаба разних вероисповести поступати. У том се допису спомиње овде допис на Мајлата из год. 1845., и тако отуда, из тога дописа изнашла се је и дошла до резолуције краљевске од 1791. године.

Дакле, већ из начина, како се је до тога дошло, види се сасвим јасно, да она нити је била кадгод у пракси, нити је била проглашена, нити је могла имати ваљаности. А ваљаност није могла имати из истог разлога, из којег није могао имати ни толеранцијатент, који је за Угарску издан.

А да се пракса фактично није извршавала по овом закону, не треба да посебице доказујем. Није се могла извршавати кад се је резолуција тек 1890. наша. То ће господа с оне стране, која су с овим имали посла, најбоље знати. Какова је пракса била у Крајини по толеранцијатенту, рекао сам и илустрирао наредбом од 1879. Била је нестална и врло мањкава. Та многи, па и ја сам у Крајини имадемо у својој фамилији врло блиских рођака и цели низ родбине, где је био склопљен мешовити брак, а где су деца однегована у вери православној, и да није нико имао што против тога, и да је ко тражио, да се по толеранцијатенту поступа.

Ја сам уверен, да влада од постанка толеранцијатента па до године 1890. није у свему имала да пресуди толико случајева, колико од год. 1890. овамо, а то су сигурни знаци верске несношљивости, сигурни знаци, да је пракса на кривом путу, кад мора толико пута силом тражити извршавање наредба, којима се појединци противе. Ти су знаци зли

знаци почетка борбе, а свакако и најсигурнији знаци, да то питање законом што прије уредити треба.

Ја сам настојао доказати необстојност, односно неваљаност зак. чл. XXVI. од године 1791. по његовој самој унутрашњости и по стању, у којем је издан. Али, високи саборе, ја држим, да кад би он и био ваљано проглашен, и кад би тај закон и толеранцијатент имали иначе важности, да би та њихова вредност морала престати са годином 1861., ако не већ са зак. чл. XX. од год. 1847./48.

Истина, Врбаичићев предлог од год. 1861. о равноправности вере, колико сам из аката видио и нашао, нити је примљен нити одбијен. По сигурности имао би бити стављен међу предлоге, који се упућују на дневни ред, али га тамо међу тим предлозима нема. Како и зашто, не знам, али једно ће ми посведочити и господа, која су тада деловала, а и г. Мазура, који главом одобрава, да је сабор од г. 1861. стајао на сганошћу потпуне равноправности грађана, и да је цео даљи рад земље на том основан.

Даље, високи саборе, ми смо добили сад закон протестантски, којим је равноправност изречена. Ми смо, добили и закон српски од 1887., којим је равноправност вероисповести такођер изречена. Истина је, да је насус о равноправности у зак. чл. од год. 1887., нешто тамна, али је доста јасан, да га свако може разумети и ако је нејасно писан. У закону од год. 1887. речено је, да ће се и једној и другој цркви размерна дотација из земаљских средстава давати, полазећи са начела равноправности.

Ја држим, да би била крајња софистерија ту ствар тумачити тако, да је равноправност постављена само у питању новчаном. Ја држим, нити су Срби могли тражити равноправност, нити су Хрвати могли за њу гласати тако, да је плате новцем. Равноправност није изречена ради новца, а савест да је остала окована. Код дотације споменуто је начело равноправности, што се сматрало, да се по себи разуме равноправност у питању савести и без које се у опће не може бити. Начело равноправности, које је темељни принцип и државе и земље и нашег опстанка и сваког грађанскога кретања, то начело не допушта, да имаде грађана две врсте и да су Срби грађани друге врсте у том питању. (Одобравање на десници.)

Ја сам дигао свој глас, да кажем, да нећу да будем грађанин друге врсте и да Срби имају права тражити, да се конзеквенције равноправности изведу. Дигао сам свој глас у сигурној нади, да ћу наћи обћенита одзива, да правна равноправност припада и нама, као и сваком грађанину ове земље.

Овом приликом, кад сам већ догле дошао и доказао, како нам иде у питању вере и кад сам доказао, да се по реченим законима не сматрамо равноправни, да уставна пракса у питању реверза строжије послуга, но што је чинила абсолютна владавина, сећам се г. заст. дра Бањавчића, који је обећао главу заложити за нашу веру. Ево г. Бањавчићу, како нам иде и онде, где ви своју главу залажете.

Ја се нисам, високи саборе, никада дизао у о-

вом сабору, а ни сада се не дижем, да тражим кавге; нити сам се дигао, да коме што пребацујем, јер нисам политичко дете. Ја знам у ком се правцу ова ствар мора свршити. Ја сам дигао свај глас, да вас на ову неправду упозорим, на стање, које се противи начелном становишту друштва и државе, које је у опреци са првим захтевима грађанске заједнице и грађанске крепости. Ја нисам политичко дете и знам, да се за 24 сата ово питање решити није могло; ја нисам политичко дете и знам, што ми је патриотска дужност, па ћу моју дужност с мојим друговима и даље чинити; ја нисам политичко дете да не знам, како се ствари развијају и како се развити могу и морају, али то стоји, нити ћу ја, нити моји другови престати дизати свој глас, да се ово питање праведно и на темељу равноправности реши, све докле, док се наши праведни захтеви не уваже, све докле, док се законом ово питање по начелу равноправности не реши. Ја са цуним поуздањем говорим о томе баш код ове ставке, за коју ћу по свом политичком положају и дубоком политичком уверењу гласати.

Рекао сам, да се надам, не само од мојих другова с ове стране, него од целе земље и од опозиције, да се неће оглушити позиву најсветије грађанске дужности, да ће послушати глас савести, и да ће с нама заједно радити, да се законитим путем ово питање по начелу равноправности реши. (Бурно одобравање на десници).

ЛИСТАК.

Б Е Л Е Ш К Е.

(Нови митрополит петроградски и ладошки.)

За митрополита петроградског и ладошког, на место блаженоунокојеног Паладија, именован је највишим указом преко св. Синода, архиепископ финландски Антоније. Високопреосвећени Антоније, као световњак Александар Вадовски, родио се 1845. г. у селу Ширингуши у тамбовској губернији. Основно образовање стекао је Александар Вадовски у тамбовској духовној семинарији, а затим је на државни трошак отишао у казанску духовну академију, где је с одличним успехом свршио курс 1870. г. и одмах ступио на проповедничку катедру. Мало зт тим ступио је у брак, но жена му набрзо умре. 1883. г. ступи он у монашки чин примивши монашко име Антоније, и већ после годину дана поста архиандрит и инспектор казанске духовне Академије, 1885 г. именован би за инспектора петроградске духовне академије, а 1. маја 1887. наречен буде за епископа видорског, викара петроградске митрополије, и именован за ректора академије. Те године установио је он, да слушаоци академије проповедају по салама и храмовима петроград-

ским, што се и данас тамо чини на велику корист како самих слушаца академије тако и тамошњег православног друштва. Заузимајући у току 22 год. катедру црквеног проповедништва у две академије, штампао је он масу чланака по том предмету. 1895. издао је врло солидно дело под натписом „Из историје хришћанске проповеди“, које му је донело степен доктора црквене историје. Осим тога издао је 1890. г. „Слова и рѣчи“. Особито је важна црта у његову животу — његово очинско понашање спрема својих ученика у академијама. У сваком слушаоцу високопреосвећени је пре свега гледао човека, уважавао његова убеђења, сва његова морална права по уједно с тим, строго је тражио од њих, да своје дужности савесно врше. Дисциплинарни поступак није високопреосвећени употребљавао, али је поредак академске корпорације био идеалан; све се испуњавало без притиска. Његово срце пуно љубави и његова кротост као ректора свакога је побеђивала. Слушаоцима је високопреосвећени свагда био приступачан — врата и стан његов свагда им беху отворени.

(Почасни протојереј.) По саопштењу у данашњем званичном делу овога листа, благоизволела је Његова Светост, именовати почасним протојерејем пароха у Јамини јереја г. Дамјана Јеврића. Г. Јеврић је рођен 1836. рукоположен 1862. године. Одликован је био црвеним појасом, дугогодишњи је члан Архиепископске Конвизионе историје, а бивао је послаником на народно-црквеном сабору. Г. Јеврић је радио и на српској књижи, што оригиналним радовима, што преводима из немачке и француске књижевности. Особитих је заслуга стекао у послу око оснивања нове парохије у Рајевом Селу, која данас има већ и свога свештеника.

(Говор Миле Милосављевића,) што га је исти држао у Суботичкој црквеној скупштини дана 17. (29.) јануара о. г., приликом претреса молбенице Новосадеке црквене општине, ради сазива сабора управљене превишњем месту, не могосмо донети цео у једном броју овога листа. Зато је тај говор штампан засебно, а ми смо се побринули, да га и наши поштовани претилатници добију, те им га уз данашњи број разашлијемо.

Говор г. Милосављевића је ремек дело, своје врсте, дубока студија и познавање кардиналних питања односа наше автономije према државној власти, и потпуна, најизразитија је у њему автономна свест, спрема и способност, у заступању

тих односа и у обрани автономних права. Би-строме и оштроте оку господ. *Милосављевића* није умакла ниједна погрешка и автономни грех наших реакционара-епигона, што их ови почише у својој посланичкој и Новосадској „молбеници“. Његовој родољубивој пажњи и јакоме уму јасни су узроци зла и покора, несвести и слепила странчарског, у коме се наше данас реакционарне „народне“ странке издовољавају на рачун, грдну штету и бруку свога народа и његове автономije. Ажуран и прецизан, а објективан и одлучан, до оштрине увређенога родољубља и оправдане немилосрдности; снажан, у право елементаран у аргументацији, а непобедив у полемици, г. *Милосављевић* је скинуо образину реакционарним нашим данашњим „народним“ странкама, са тешких противавтономних, странчарских и демагошких заблуда и грехова њихових, и демаскирао их је до голе душе у њиховом противавтономном слепилу и ништавости; а као неспособне епигоне, у обрани и заступању автономije, разбацао их јадне по зеленој трави — те им се види цигерица, и црна и бела.

Говор г. *Милосављевића* је светла појава у данашњем нашем добу и друштву. У њему је израза дала себи морална снага једнога одличнога, самосталнога, умнога и родољубивога Србина. Морална је снага то, која не преза од реакционарне проскрипције, ни од демагошкога терора, нити кокетује са осмејцима свију странака, нити тражи „лепа погледа“ са сваке стране, нити се гради „леп“ на све стране. Морална је снага то, која подиже своју мушку реч. Реч је то значајног човека и светла карактера, коме је уверење истина, истинита корист народа и цркве светиња, служење тој користи највећа дужност.

Таких ђетића треба нама што више, а могли би их имати, по спреми и способности умној. Кад се они листом појаве и крену на народни посао — ишчезнуће онда епигони, демагози и кракелери: *какв исчезаетъ дымъ, какв таетъ воскъ ѿ лица огна*

То доба и такве људе желимо нашем народу и цркви, и онда ће пући зора лепших дана њихових, јер ће се разагнати прашина и магла, која неда нашем народу, да сагледа светлост истине у његовим народним пословима.

Препоручујемо говор г. *Милосављевића* свакоме Србину, да га не само прочита, него да га учи и проучава, да га никад не заборавља. Препору-

чујемо га особито нашем свештенству, учитељима и другим Србима, којима не оскудева прилика, да свој народ у автономној нам истини обавесте.

А г. *Милосављевићу*, у име опште нам српске ствари, нека је слава и хвала!

(Г. Стевана В. Поповића), управитеља Текелијанума, народног посланика на народно-црквеном, земаљском и заједничком сабору, благоизволело је Његово Величанство превише именовати кр. саветником.

(„Браников“ одговор.) На наш чланак: „Право сазивања нар. цркв. сабора и наше опозиције,“ написао је г. Δ некакав чланак, тобоже као неки одговор. У место јасног и чистог одговора, да ли је поступак наших опозиција у предмету тражења *сазива сабора противавтономан* или не, да ли стоји оно, што смо ми гледе тога написали и не; да ли је коректна одлука Суботичке црквене општине или не? — „Браников“ Δ , у цинизму своје автономне несвести, написао је нешто онеком „банкротству“, „бацакаљу и керебечењу.“ Сигурно зато, не би ли радикали признали, да су господа око „Браника“ оно исто што и радикали; а и зато, да не би ко год посумњао, е је политика „Браниковачка“ после „тоталног неуспеха“ — банкротирала.

Док г. Δ не опере своје перо и не дође мало к себи, ми се сматрамо необвезанима с њиме се дишпутати.

Једно је истина, а то је, да су надлежним автономним властима *везане руке*, те не могу *сада* сазивати сабор. Али, да у г. Δ има родољубља он би увидео, да има морала он би и признао, *да те руке није нико други везао, него баш наше опозиције и њихови саборски посланици, као што су их везали и себи самима*, својим пресаборским агитацијама против организационе радње саборске и донашања устава, својим непромишљеним радом на сабору 1897., својом самовољом и неувиђавношћу на разним конференцијама, својим лакомисленим и несвесним радом на посланичкој првој конференцији, или као што би г. Δ солидније рекао — својим „бацакањем и керебечењем“ у своје банкротство.

И још би г. Δ да учи надлежне автономне власти њихову праву и дужности! Ономе праву, које наше опозиције игноришу и перфидно нуде државној власти; оној дужности, вршењу које оне коче точак у својој бесвести. Тако чине обично полични полтрони и — банкрот, међу које од сада, са пуним правом, рачунамо и „Браников“ Δ

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB

(Добротворна Задруга Српкиња Карловкиња) држала је 17. (29.) јануара о. г. своју редовну главну скупштину, у којој је управа известила скупштину, да је задруга у години 1898. издала на добротворне сврхе у смислу правила задружних 465·35 фор. авр., а да је 31. дец. 1898. стање друштвено у готовом новцу и уложним књигама износило 936·35 фор. авр. Уједно је изабран нов управни одбор и то: за началницу гђа Милева удова Гојковић, за подначалницу гђа Ангелина Станковић, за благајкињу гђа Катица Меанџић, за перовођу г. проф. Светислав Коларовић; за чланице одбора изабране су гђе: Драгиња Ђукић, Савета Веселиновић, Лепосава Деспотовић, Марија Јовановић, Милица Јовановић, Исидора Клисарић, Катица Красојевић, Марија Малушевић, Ангелина Пауковић и Јелисавета Сланкаменац. У одбор за прегледање рачуна изабране су гђе: Александра Димић, Ружица Вујић и Марија Михајловић. На скупштини је расправљено и питање о савезу свију добротворних задруга Српкиња; скупштина ова изразила се у начелу за савез, а по предлогу загребачке добротворне женске задруге еа неким евентуалним изменама. — Добротворна Задруга Српкиња Карловкиња приређује данас, на Св. Три Јерарха *забавно вече са играчком*, у просторијама Српске Читалице, а у корист своје благајне.

(Место у недељу) изашао је „Српски Сион“ данас ради данашњег празничкога, дана.

СЕТИМО СЕ ШКОЛСКОГ „ФОНДА СВ. САВЕ“

Од г. Љубомира Слеччевића, капелана у Ади, примили смо 1 фор. 45 нов., као прилоге Фонду Св. Саве, и то: од гђе Рахиле Ковачевић 1 фор. и гђе Јелене Жигић 50 нов. (5 нов. употребио је г. пошиљач за поштарину.) Новац је предан управи народно-црквених фондова.

Припослано.*

У 14. бр. Новосадеког револвер листа тврди се, да у Карловачком „благодјеланију уживају бесплатну храну два шегрта манастирске штампарије“, (не спањолске или енглеске него, знате — српске). Дотична два шегрта Српске Манастирске Штампарије,

уживају не благодјеланије него конвикт, уз прописану месечну такеу од 8 фор. Уживају то не као *шегрти*, него као *манастирски ђаци*. Као такви изучавају они словослагачку и штампарску радњу, те ће — ако Бог да — у своје време, као *монаси* послужити *Српској Манастирској Штампарији*.

Сличне лажи поменутог листа прећи ћемо од сада са заслуженим презирањем.

Управа Срп. Ман. Штампарије.

* Без икакве одговорности овога уредништва. Ур.

Јавна благодарност.

Г. Луј Тауш у Новом Саду, даровао је парохијалној цркви св. оца Николаја у Бршљаници једну *врло лепу кадионицу и скупоцену плаштаницу*. Тим својим красним даром, заслужио је г. Тауш, да се *радионица његова и препоруци и свестрано потпомогне са стране наших црквених општина*, јер он је по више пута засведочио, да му није легло за материјалним добитком, а особито код сиромашнијих цркава, којима је свагда радо припомагао.

Хвала вам, господине, на тој љубави вашој, у име народа ове парохије, а Бог нека благослови вашу дарекљиву десницу и подели вам дуготрајнога здравља и живота!

У Бршљаници, 16. (28.) јануара 1899.

Дане Мудрић

председник.

Светозар Грубач

парох.

ЗВАНИЧНИ ОГЛАСИ.

Број 12 Ш. О. 4. ех 1899.

6 2—2

СТЕЧАЈ.

Овим се расписује стечај на оставком упражњено учитељско место у I. и II. раз. срп. нар. мушке школе овдашње.

Плата је: 350 фор., 5 фор. на писаћи прибор, 2 хвата тврдих дрва или у име огрева 20 фор. годишње, 4 јутра ораће земље т. з. „греде“ (на коју учитељ порезу и остале намете плаћа); даље: слободан стан са две патосане собе, кухињом, подрумом, комором, шуном, шталом и врло лепим вртом. — Ако би се изабрати учитељ примио перовођства, добија ће за то: 35 фор. годишње, за склапање годишњих рачуна 20 фор. и за склапање главне књиге 10 фор.

Осим означених дужности у Школекој Уредби од 1872. год., дужан је изабрати учитељ и у цркви за левом певницом појати у прописане дане. Тражити се могу само они, који имају сведоштво о учитељској способности.

Опћина жели, да се молиоци лично прикажу. Рок стечају истиче 15. марта 1899. год.

Из седнице мес. срп. школеког одбора, држане у Бегечу 6. јануара 1899. год.

Бранко Поповић

пред. школ. одбора.

К. 42/33. ex 1899.

11 1—3

СТЕЧАЈ.

Расписује се стечај на упражњену парохију VI. класе у Баји. Интеркалара нема.

Комитенти имају своје довољно инструиране молбенице потписаној конзисторији до 1. (13.) марта 1899. поднети.

Из седнице епарх. Конзисторије Бачке, држане у Новом Саду 19. (31.) јануара 1899.

Конзисторија Бачка.

СТЕЧАЈ.

12 1—2

Оставком г. Живојина Секулића учитеља III. раз. мешовите школе у Фелдварцу (бачком) остало је упражњено једно учитељско место, на које се овим стечајем расписује.

Плата је с тим местом скопчана: 400 фор. у готовини, од којих се рачува 360 ф. у име редовне и 40 ф. у име пофторне школе, коју прима унапред у месечним оброцима из политичне бла-

гајне (у изгледу је, да ће политична општина ту плату са платама осталих учитеља изравнати, и са 144 ф. 50 н. повисити); у име стана, док се стан не назида 100 ф., у име зимњег огрева за себе и школу 50 ф., за чишћење школе 30 ф., за писарну 10 ф. 50 н., и од укуца, кад на њега ред дође и кад позван буде 1 фор.

Изабрани учитељ имаће све школ. Уредбом прописане предмете предавати у оним разредима, које му местни школ. одбор определио буде. Осим тога дужан ће бити недељом и празником, као и на пређосвећеним литургијама у једној певници појати.

Рок стечају траје шест недеља дана.

Молбенице са сведочбама ваља упутити на местни школски одбор.

Из III. ванредне седнице школеког одбора, држане у Фелдварцу (бачком) 24. јануара (5. фебруара) 1899.

Богдан Поповић
општ. перовођа.

Стеван Кирић
преаседник.

ДРУГИ ОГЛАСИ

**ЗВОНОЛИВНИЦА И ФАБРИКА
ГВОЗДЕНИХ КОЗА ЗА ЗВОНА
АНТОНА НОВОТНИЈА
У ТЕМИШВАРУ, ФАБРИЦИ**

препоручује се — са гаранцијом на више година — за израду нових звона и за преливање пукнутих звона у свакој величини, као и за целокупно хармонично удешено звоњење, провиђено са круном од кованог гвожђа, тако удешеном, да се звона по вољи и лако могу кретати, ако би се на једном месту излуцало, чиме се звона сачувају да не пукну.

Особито препоручујем од мене изнађена и много пута одликована **патентирана са отвореним одушкама провиђена звона,** која имају дуготрајнији, снажнији и дубљи звук, него звона по старој системи прављена, тако да се овако једно патентирано звоно од 200 килограма изједначује са звуком других по старој системи ливених звона од 260 килограма.

Даље препоручујем козе за звона од кованог гвожђа, у тороњу слободно стојеће; звона или шоље за сатове од метала; прављење старих звона са крунама од кованог гвожђа. — Звона у тежини од 300 килогр. на ниже има увек готових на стоваришту.

52

Илустровани ценовници и прорачуни трошка бесплатно и франко.

На миленарској земаљској изложби у Будимпешти 1896. награђена са великом миленарском медаљом.

„Српски Сион“ излази сваке недеље на целом тазуку. Цена му је: За Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину на годину 4 фор., на по године 2 фор., а на четврт године 1 фор. За стране земље: на годину 5 фор. Из Србије прима претилату књижара В. Валожића у Београду. Поједини бројеви стају 10 новч.

Претплата, огласи, стечајеви и рекламације шаљу се Администрацији а остали рукописи уредништву „Српског Сиона“ у Карловце. За огласе, објаве и стечајеве плаћа се 6 новч. од једног реда ситних слова а за жиг сваки пут по 30 новч. — Неплаћена писма се не примају, — Рукописи се враћају.

Штампа: Српске Манастирске Штампарнице у Ср. Карловцима.